SZIGORÚAN BIZALMAS · 5 AKTA

Diktátorok és művészek

Öt alkotó, három diktátor. Mindegyik művész másképp élte túl – vagy szolgálta ki – a hatalmat. A nyomok alapján párosítsd össze, ki mikor élt, mit tett vele a diktátor, hogyan viszonyult hozzá, milyen különös epizód és milyen tragikus fordulat tartozik az életéhez.

Név: _____ Osztály: _____ Dátum: _____

Az akták szereplői

Dmitrij Sosztakovics	Leni Riefenstahl	Makszim Gorkij	Kodály Zoltán	Németh László
zeneszerző · szovjet · Sztálin	filmrendező · német · Hitler	író · szovjet · Sztálin	zeneszerző · magyar · Rákosi	író · magyar · Rákosi

Útmutató. A rácsban × jelöli a kizárt, ✓ az összetartozó párokat. Minden kategóriában minden elem pontosan egy alkotóhoz tartozik. Ha egy ✓-et teszel, az adott kategória-blokkban a sor és az oszlop többi cellája kizárható. A két nem-művész elemet összekötő nyomokat (pl. 14., 15.) a margón jegyezd fel, amíg ki nem derül, kihez tartoznak. A nyomok elegendők a megoldáshoz; előzetes tudás segít, de nem pótolja a bizonyítást. A rács rövidítéseinek teljes szövegét a 3. oldalon találod. A felhasznált nyomokat húzd át.

Nyomok

1. Németh László idősebb volt Riefenstahlnál, Riefenstahl pedig idősebb Sosztakovicsnál.
2. Riefenstahl és Németh László között mindössze egy év a korkülönbség.
3. A két szovjet alkotó közül az idősebbik dicsőítette a kényszermunkát.
4. Akinek szülővárosát a diktátor róla nevezte el, ugyanaz, aki a kényszermunkát dicsőítette.
5. Akinek operáját lesújtó vezércikk támadta, ugyanannak a diktátornak az árnyékában élt, mint aki a kényszermunkát dicsőítette.
6. A lesújtó vezércikk célpontja élete végén kényszerből lépett be a pártba.
7. Akinek a fia gyanús körülmények között halt meg, annak az írói álneve „keserű” jelent.
8. A Galilei-példázat szerzője idősebb volt annál, akinek szimfóniáját az ostromlott városban adták elő.
9. A két magyar alkotó közül a fiatalabbik tanított a háború után vidéki gimnáziumban.
10. Aki méltóságteljes távolságot tartott, pontosan 19 évvel idősebb volt a Galilei-példázat szerzőjénél.
11. Akit kitüntettek, de hozzányúlni nem mertek, idősebb volt annál, akit évekig elhallgattattak.
12. Akit 1919 után fegyelmi eljárással sújtottak, azt később a diktátor kitüntette.
13. Akit szárszói beszéde miatt bélyegeztek meg, azt a diktátor évekig elhallgattatta.
14. Aki a pártkongresszusi film megbízását kapta, idős korában búvárfilmes lett.
15. Az idős korában búvárkodó alkotó lelkes táviratban gratulált diktátorának.

Logikai rács

Művész	Életadatok					A diktátor tette					A művész viszonya					Érdekesség					Tragikum				
	1868–1936	1882–1967	1901–1975	1902–2003	1906–1975	Kitüntette	Lestiító cikk	Elhallgattatta	Várost nevezett el	Filmet rendelt	Dicsőítés	Példázat	Rajongás	Félelem	Távolságtartás	Búvárkodás	Mise a ruhatárban	Ostromszimfónia	Vidéki tanár	Álnév: keserű	Megbélyegzés	Fia gyanús halála	Kényszerű párttagság	Fegyelmi 1919	Nincs több játékfilm
Sosztakovics																									
Riefenstahl																									
Gorkij																									
Kodály																									
Németh																									

Megoldótáblázat

Művész	Életadatok	A diktátor tette	A művész viszonya	Érdekesség	Tragikum
Dmitrij Sosztakovics					
Leni Riefenstahl					
Makszim Gorkij					
Kodály Zoltán					
Németh László					

Jelmagyarázat – a rács rövidítései teljes szöveggel

A diktátor tette

Kitüntette
Legmagasabb állami díjjal tüntette ki, és bár nem szerette, hozzányúlni nem mert.

Lesújtó cikk
Miután megnézte a művész operáját, a párt lapjában vezércikk bélyegezte a zenét „káosznak”.

Elhallgattatta
Évekig nem engedte megjelenni saját műveit; fordításokból kellett megélnie.

Várost nevezett el
Hazacsalogatta külföldről, kastélyt adott neki, szülővárosát róla nevezte el.

Filmet rendelt
Rá bízta a pártkongresszus megfilmesítését, szinte korlátlan eszközökkel.

A művész viszonya

Dicsőítés
Kiszolgálta a rendszert: meglátogatott egy kényszermunkatábort és elismerően írt róla, a kényszermunkát dicsőítő kötetet szerkesztett.

Példázat
Galileiről szóló drámájában a hatalom előtt meghajolni kényszerülő tudós sorsában írta meg saját helyzetét.

Rajongás
Rajongott a diktátorért: egy győzelmes hadjárat után lelkes táviratban gratulált neki.

Félelem
Állandó félelemben élt, a hagyomány szerint bekészített bőrönddel várta a letartóztatást; nyilvános önkritikára kényszerült.

Távolságtartás
Méltóságteljes távolságot tartott: nem lett párttag, nem írt ódát a vezérhez, tekintélyét mások védelmére használta.

Érdekesség

Búvárkodás
Hetven fölött, korát letagadva búvárvizsgát tett, százévesen víz alatti filmet mutatott be.

Mise a ruhatárban
Budapest ostromát az Operaház óvóhelyén vészelte át; miséjét 1945 februárjában az Operaház ruhatárában mutatták be.

Ostromszimfónia
Egyik szimfóniáját a háború alatt egy ostromlott, éhező városban is előadták.

Vidéki tanár
A háború után néhány évig egy alföldi gimnáziumban tanított.

Álnév: keserű
Írói álneve „keserűt” jelent; valódi családneve Peskov.

Tragikum

Megbélyegzés
A háború után 1943-as szárszói beszéde és „harmadikutas” nézetei miatt nyilvánosan megbélyegezték.

Fia gyanús halála
Fia gyanús körülmények között halt meg; később saját halálát is gyilkosságként „leplezték le” egy koncepciós perben.

Kényszerű párttagság
Idős korában nyomás alatt belépett a pártba; barátai szerint utána sírva fakadt.

Fegyelmi 1919
1919 után fegyelmi eljárást indítottak ellene a forradalmi időkben vállalt intézményvezetői szerepe miatt.

Nincs több játékfilm
A háború után egyetlen új játékfilmet sem forgathatott, pályája összeomlott.